

Acta Academiae Beregsasiensis

2012/2

Acta Academiae Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2012
XI. évfolyam, 2. kötet
Том XI, № 2
Volume XI, № 2

PoliPrint
2012

УДК 001.2

ББК 72

A-19

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2012-es év második felének magyar, orosz és angol nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárainak, hallgatóinak, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelvészet, irodalom, biológia, történelem, turizmus és informatika tudományágainak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakoczi-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenyve

SZERKESZTÉS: *Kohut Attila, Penckófer János*

KORREKTÚRA: *G. Varcaba Ildikó*

TÖRDELÉS: *Kohut Attila*

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József*

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

támogatta

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

ISBN: 978-966-2595-29-1

© A szerzők, 2012

Tartalom

*

PÉCSI ANDREA: A II.RFKMF hallgatóinak nyelvhasználata kérdőíves felmérés alapján.....	7
ILONA HUSZTI – ERZSÉBET BÁRÁNY – MÁRTA FÁBIÁN – ILONA LECHNER: Teaching and learning a second language and a foreign language	19
MÁRKU ANITA: Szlovákiai magyar szakos egyetemisták nyelvválasztása, kommunikációs stratégiái, nyelvekhez és kontaktusjelenségekhez való viszonya	43
NAGYNÉ PAKSI MARGIT: Humoros effektusok, kép és szöveg szinergikus kölcsönhatása a reklámban	61
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Boldog, ki látta e világot végzetes perceiben.</i> Varlam Salamov – a huszadik századi próza nagyja	79
KÁPOSZTAY JÁNOS: Egyetemesség és regionalitás. Kárpátaljai kötődésű szerzők a Nyugat folyóiratban	89

**

GERENCSÉR TIBOR: Lengyel menekültek Kárpátalján 1939-ben	107
PALLAGI LÁSZLÓ: A Somi Református Egyház anyagi helyzete a XX. század első felében a presbiteri jegyzőkönyvek alapján	125
SZÉKELY GUSZTÁV: Fejezetek a Nagy Idai család múltjából	133
VERES SZABOLCS: Magyar érdekképviselet Kárpátalján (1919–1939).....	141

JEVCSÁK MELINDA – KOHUT ERZSÉBET – ÖRDÖGH MÁTÉ – JÁMBORNÉ BENCZÚR ERZSÉBET: Paclobutrazol hatásának vizsgálata a <i>Leucojum aestivum L.</i> <i>in vitro</i> szaporítása során	151
SZANYI SZABOLCS: A Pannon biogeográfiai régió életföldrajzi sajátosságai.....	161
IZSÁK TIBOR: The Change of the Average Monthly Precipitation Rates in Beregszász Between 1947 and 2009	167

ДНІСТРЯНСЬКИЙ М.С. – ЖУЛКАНИЧ Б.М.: Демографічний потенціал та перспективи розвитку дуже малих міст Львівської області..... 171

MATESZ KRISZTINA: Tourism into the world of fiction 177

KOMONYI ÉVA–LÉTAI BÉLA: A magyar nyelvű kémiatankönyvek használhatósága Kárpátalján négy esettanulmány tükrében..... 185

JACENTA KRISZTINA: The effectiveness of studying collocations by the Form 5 and 6 learners in Transcarpathian Hungarian schools in the English Lessons 193

SZAKÁL MÁRTON – PERE TUMBAS – PREDRAG MATKOVIĆ – LAZAR RAKOVIĆ: Web 2.0 alapú online könyvek 205

ЧОТАРИ А. Ю.: Управління базами даних за допомогою програми Delphi 10 215

BOROS LÁSZLÓ – JANČÁR MÓNKA: Dr. Berényi András: *Kárpátalja magyarsága. Társadalmi-politikai és kulturális fejlődés (1991–2004)* című tanulmányáról 227

DOBOS SÁNDOR: *Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára* (Szerkesztette: Maruzsa Zoltán és Pallai László, Debrecen, 2011. 476 oldal)..... 231

SZABÓ GÉZA: A koronavárosok hat évszázada (Csatáry György: *A máramarosi öt koronaváros levéltára 1326–1910 c. könyvéről*) 235

KARMACSI ZOLTÁN: Módszertani útmutató az anyanyelv oktatásához. „*A lehetetlent lehetni*” 239

JACENTA KRISZTINA: Book review: The use of learner reading aloud in the English lesson: a look at the micro and macro levels of oral reading..... 241

ESEMÉNYNAPTÁR 244

SZABÓ GÉZA*

A koronavárosok hat évszázada

Csatáry György: *A máramarosi öt koronaváros levéltára (1326–1910) c. könyvéről*

Csatáry György *A máramarosi öt koronaváros levéltára (1326–1910) c. könyve* értékes, több aspektusból is hiánypótló munka.

Amit a szerző a bevezetőben tárgyilagosan és tömör egyszerűséggel megállapít, vagyis hogy az öt koronaváros „múltját kevésbé ismeri történetírásunk”, az a valóságban akár az egész történelmi régióra is igaz. Wenczel *Kritikai felfedezések Máramaros megye történetéhez c.*, az *Új Magyar Múzeum* folyóiratban 1857-ben megjelent, úttörőnek számító munkáját csak néhány tanulmány követte a XIX. század végén, a XX. század elején. Majd az ezredfordulón találkozunk újra néhány feldolgozással, és a koronavárosokkal igazán csak egy-két várostörténeti vonatkozású munka – Visk és Técső esetében –, illetve a kárpátaljai születésű, majd Budapesten alkotó művelődéstörténész, S. Benedek András a *Kisebbségkutatásban* 1999-ben megjelent széles horizontú tanulmánya foglalkozik.

Azt, hogy a koronavárosok történetének kutatásában 7-8 évtized is kimaradt, sokoldalú elemzéssel meg is magyarázhatnánk, de nem elsősorban politikai, nem is főleg kárpátalhanem az egész magyar érdeklődéshiányaként, lenyomata benne van *tudomány válogatott* 1971-es ún. „lila bibli- az 1945–68-ig terjedő történetírásának gyűjgyarország honismere- 1972-ben megjelent egyik munkában sincs „Máramaros” címszó. következője annak, történettudományi ká- Magyarországon gon- trianoni határokon belül. A két említett bibliográfia jelzésén túl még megdöbbentőbb az a jelzés, ami a magyar történelmi fogalomgyűjteményekből jön: még a szakmailag legalaposabb, 1980-as egri kétkötetes összeállítás sem tartalmaz koronaváros szócikket. Van benne koronabirtok, koronatanács, koronázás, koronázási hitlevél, koronázási jelvények, de koronavárosra nem futotta.

jai „mulasztásként”, történeztársadalom aminek negatív *A magyar történetbibliográfiájában*, az ográfiában”, amely dő korszak magyar teménye és a *Mati bibliográfiájának* vaskos kötetében: „koronaváros”, sem Íme, egy konkrét hogy évtizedekig a non nem a történelmi dolkodott, hanem a

* Nyíregyházi Főiskola, tanár.

A fentiekkel azt szeretnénk volna érzékeltetni, hogy Csatóry György könyve nagyon fontos kiadvány, mivel ráirányítja a figyelmet egy ténylegesen elfeledett, sajátos jogállású településformára, amelynek privilégiumai a sóbányászatnak köszönhetően alakultak ki.

De mérföldkő a könyv abból a szempontból is, hogy a rendkívül gazdag beregszászi levéltár egy szeletét részletesen bemutatja, ismerteti, segít annak használatában.

Az ugyanis, amit mi, magyarországi kutatók már a múlt század 90-es éveinek elejétől kezdve Foltin Dezső és Csatóry György jóvoltából megismertünk a beregszászi levéltárból, rejtett kincseket ígért: Ung, Bereg, Máramaros, Ugocsa megyék iratanyagain túl Beregszász, Munkács, Ungvár polgármesteri iratait, a Földművelésügyi Minisztérium Hegyvidéki Kirendeltségeinek iratait, fontos családi levéltárakat – köztük a Perényiekét Schönborgokét –, a Munkácsi Görög Katolikus Püspökség levéltárát, a Csetnekhegyi Kolostor iratanyagait és az öt koronaváros levéltárát. Bepillantást nyerhettünk a levéltár hatalmas anyagába, ízelítőt kaphattunk az intézmény hányattatott történetéről és bőrünkön érezhettük a kutatási nehézségek és az érthetetlen, tudatos adminisztratív akadályokat.

Nekem abban az időben, ráadásul mint a Bessenyei György Tanárképző Főiskola speciális beregszászi képzésének vezetőjeként az volt a legnehezebben feldolgozható, hogy a beregszászi tanítványaink is csak évek múlva juthattak hozzá a természetszerűen járó levéltári kutatási lehetőségekhez. Mindebben a tartós harcban az akkor levéltáros Csatóry György a lehetőségeihez képest a legszorosabb szövetséges volt. Akkor sokunkban csupán illúzióként fogalmazódott meg a levéltár „akadálymentes” használhatósága, a levéltári segédletek sorának megszületése. Csatóry György korábban a Tiszahát történetének forrásait is ismertette, így a mostani műve már a folytatást jelenti. Úgy érzem, ezek a gondolatok, itt, Beregszászban, szervesen hozzátartoznak Csatóry György legújabb könyvének bemutatásához.

Az öt koronaváros, Huszt, Visk, Técső, Hosszúmező, Máramarossziget története egyszerre sajátos, ugyanakkor magukon viselik az egész magyar történelem hányattatásainak nyomait. A sómonopóliumhoz kötődő privilégiumuk a térséghez viszonyítva nagy gazdasági előnyöket és szabadságot jelentett, jelentős belső autonómiát, ami a XVIII. sz. második felétől kezdve a sóbányászat jelentőségének csökkenésével, és a jogi súlyvesztéssel együtt a gazdasági stagnálást is maga után vonta. Ebből a kétségtelen tényből következik a koronavárosok elfeledettségének egy másik összetevője. A XX. századi várostörténetek kissé fetisizálták a feudálizmusból a kapitalizmusba való átmenet időszakában az urbanizáció fontosságát, ezért figyelmüket a felfelé ívelő városokra, a fejlődő történelmi képződményekre intenzívebben fordították, mint a lehanyagló, magasabb jogi státuszukat elvesztő városokra. (Erre az elméleti szakirodalomból – Gyimesi Sándor, Erdei Ferenc műveiből –, de saját konkrét tapasztalataimból Nyírbátor, Nyíregyháza, Beregszász és Nagyhalász különböző mélységű tanulmányozása és azok különböző műfajú publikálása alapján sok példát, bizonyítékot sorolhatnék fel.)

Csatáry György a könyv elején a műfaj hagyományai szerint rövid, lényegre törő bevezetőben ismerteti a mű tárgyát, a koronavárosok kanyargós történetét. Ez az alig négyoldalas bevezető nem definiálja közvetlenül a városok jogi státuszát, hanem szerényen Márki Sándornak a kiváltságlevelekről és a rendszabályokról írt ismertetőjét mutatja be vázlatosan, nem helyezi el a városok kiváltságait a középkori privilégiumok rendszerében, ismerteti viszont a városok „államváltásait” – Magyar Királyság, Erdélyi Fejedelemség, majd Csehszlovákia, Ukrajna, Magyar Királyság, Szovjetunió, Románia. Károly Róbert 1329. október 26-án kelt kiváltságlevelétől kezdve felsorolja a megerősítő privilégiumok sorát, és a bevezetőt a forrásközlés technikáját ismertető néhány mondatos bekezdés zárja. Kis túlzással azt mondhatnánk, ennek a bevezetőnek a legtöbb bekezdése felhívás egy-egy rész tanulmány, egy-egy forráselemzés megírására.

A bevezetőt az 1329-es oklevél 1764-es magyarra fordított változata követi. A szerző, a tipográfus és a borítólaptervező együttműködését szimpatikus, talán tudatalatti humorérzékét mutatja, hogy ez jobban olvasható, mint a fedőlapon lévő eredeti – latin nyelvű – oklevél, de az esztétikus betűtípus így is megoldoztatja a gyanútlan olvasót.

A könyv az iratokat a levéltári rend szerint adja közre. Közlésük lényegre törő, konzekvens. A kötet három részben kb. két és félezer iratot mutat be. Az olvasóban már az első, ismerkedő lapozgatás után is sokféle kutatás lehetősége merül fel. Az is látszik, hogy egy-egy téma kutatásához az anyag ritkán ígér idősoros adatok, különösen táblázatok összeállítására lehetőséget, de ezek az anyagok a más megyék, más városok és az országos, nemzeti monográfiák anyagaival összevetve hasznos forrásnak ígérkeznek.

Ebben a könyvben sok-sok szakdolgozati témalehetőség van. A könyv harmadik-ötödik átlapozásakor 18-20 olyan témát találtam, amelyek országos várostörténeti érdekességeket is jelenthetnek, illetve amelyek országos közigazgatási, gazdasági, illetve jogtörténeti ismereteinket gyarapítanak.

Ezekből – az oldalszám, tételszám és évszám mellőzésével – esetenként röviden kommentálva következzen egy szűk lista:

- városok közötti szerződések (a városok egységéről, vetélkedéseiről, a Técső-Máramarossziget versengésről),
- városok privilégiumai (összehasonlítási lehetőség más várostípusok kiváltságaival),
- katonaság,
- adók,
- vízszabályozás,
- ingatlanok adás-vételei (forgalom, árak),
- vásárok, eladott állatok (összehasonlítás az 1895-ös nagy mezőgazdasági statisztika adataival),
- lakosok vagyoni vitái,
- büntetőügyek (jog és erkölcs),
- becsületsértések (közkerölcsök, családon belüli „durva viselkedés”),

- kolerajárvány,
- az 1848–49-es szabadságharc román, ukrán résztvevőinek megfigyelése,
- a zsidó lakosság létszámadatai.

Csatáry György tollából 1993-ban jelent meg a *Levéltári kalászatok* című (tanulmányok, szövegközlemények), majd 9 év múlva, 2002-ben a *Rákóczi-émlékek és -emlékhelyek Kárpátalján* c. könyve. Majd újra 9 év után, 2011-ben az *Öt koronaváros*. A három könyvben és a köztük megjelent tanulmányokban felfedezhető tudatos építkezés, saját eredményeire támaszkodó konzekvens előrelépések alapján nem kockázatos megelőlegezni, hogy a következő kötetre nem kell kilenc évet várnunk.

Nyíregyháza, 2012. március

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. – Ужгород: ПоліПрінт, 2012 – 248 с.
ISBN 978-966-2595-29-1

«Acta Academiae Beregsasiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Даний том вміщує дослідження угорською, російською та англійською мовами за друге півріччя 2012 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, біології, історії, туризму та інформатики.

УДК 001.2

ББК 72

Наукове видання

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2012/2

Том XI, № 2

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*

ВЕРСТКА: *Козут А.*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК: *Орос І., Сікура Й.*

Здано до складання 12.11.2012. Підписано до друку 10.12.2012.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.

Умовн. друк. арк. 20. Тираж 250.

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.